

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ЛАСУКОВА АННА СЕРГІЇВНА

УДК [336.713:005.35](477)(043.3)

**РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ
НА ЗАСАДАХ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Васильєва Тетяна Анатоліївна*, ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, завідувач кафедри банківської справи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Івасів Ігор Богданович*, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, професор кафедри банківської справи;
кандидат економічних наук *Діденко Оксана Миколаївна*, Харківська обласна дирекція ПАТ “Райффайзен Банк Аваль”, директор з питань роздрібного бізнесу.

Захист дисертації відбудеться 27 листопада 2014 р. о ___ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “___” жовтня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Міжнародними фінансово-кредитними інститутами сьогодні реалізується цілий ряд ініціатив щодо забезпечення умов для збільшення рівня відповідальності фінансових установ перед своїми клієнтами та суспільством, зокрема: Базель III, Принципи Екватора – Керівництво для фінансових інституцій для управління соціальними та екологічними ризиками при проектному фінансуванні, стандарт аудиту соціальних аспектів ведення бізнесу тощо. В контексті впровадження в світі глобальної доктрини сталого розвитку фінансового сектора економіки актуалізується питання переходу до нової парадигми ведення банківського бізнесу (ББ), орієнтованої на максимізацію його ринкової вартості та заснованої на постулатах концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Ведення ББ на засадах КСВ сьогодні розглядається банками вже не як поодинокі благодійні іміджеві ініціативи, а як одна із ефективних довгострокових стратегій зміцнення конкурентної позиції на ринку, що забезпечує фінансові переваги для розвитку ББ. Так, зокрема, за останні 10 років дохід на інвестований капітал банків, які провадять бізнес на засадах КСВ, перевищував середньоринкові значення на 9,8 %; рентабельність активів – на 3,55 %; рентабельність продажів – на 2,79 %; ефективність – на 63,5 %.

Фінансові аспекти розвитку ББ на засадах КСВ досліджено в наукових працях зарубіжних вчених, серед яких: Ю. Є. Благов, Г. Боуен (H. Bowen), Т. Вілсон (T. Wilson), М. Ву (M. Wu), К. Девіс (K. Davis), А. Керролл (A. Carroll), Дж. Кларк (J. Clark), М. О. Кричевський, М. Фрідмен (M. Friedman), С. Шен (C. Shen) та ін. Досліджуваній проблематиці присвячені також праці вітчизняних науковців, серед яких: Д. О. Баюра, Т. А. Васильєва, А. В. Войчак, О. М. Діденко, Л. Є. Довгань, І. Б. Івасів, С. М. Ілляшенко, О. М. Костюк, А. Я. Кузнєцова, С. В. Леонов, П. А. Орлов, Т. С. Смовженко, Н. А. Супрун та ін.

Разом з тим аналіз наукової літератури свідчить, що подальшого дослідження вимагає ряд теоретичних і прикладних питань, пов'язаних з обґрунтуванням фінансових мотивів розвитку соціально відповідального ББ; каналів впливу КСВ на вартість ББ; формалізацією впливу КСВ на рентабельність активів та капіталу банку, його фінансову стійкість та ефективність ББ; рейтингуванням банків за рівнем імплементації КСВ; формуванням інтегрованого звіту про вартість ББ тощо. Таким чином, незавершеність формування цілісного уявлення про розвиток ББ на засадах КСВ обумовили актуальність дослідження, його мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з основними напрямками наукових досліджень ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. Зокрема, до звіту за темою “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер держ. реєстрації 0102U006965) увійшли пропозиції дисертанта щодо формалізації впливу КСВ на фінансову стійкість банку; за темою “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер держ. реєстрації 0109U006782) – щодо рейтингування банків України

за рівнем впровадження КСВ; за темою “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер держ. реєстрації 0107U012112) – щодо моделювання впливу КСВ на ефективність ББ в пострадянських країнах та ряді країн – членів Європейського Союзу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення науково-методичних підходів та практичних механізмів провадження банківського бізнесу в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності в контексті підвищення вартості, рентабельності, ефективності та фінансової стійкості банків.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити теоретичну базу дослідження сутності КСВ, визначити специфіку її впровадження у фінансовому секторі економіки, зокрема – у ББ;
- обґрунтувати канали впливу КСВ на вартість ББ;
- узагальнити досвід провадження соціально відповідального ББ в Україні та інших країнах світу;
- розробити економіко-математичну модель для формалізації впливу КСВ на фінансову стійкість банків в Україні;
- розробити методичний підхід до оцінювання впливу КСВ на рентабельність активів та капіталу банків на засадах структурного моделювання, здійснити практичні розрахунки на прикладі банків України та зарубіжних країн;
- на основі комплексного застосування методів економіко-математичного моделювання обґрунтувати вплив КСВ на ефективність ББ в Україні;
- визначити напрямки активізації соціально відповідального ББ в Україні;
- удосконалити методичну базу рейтингування банків України з урахуванням рівня імплементації концепції КСВ в їх діяльність;
- розробити пропозиції щодо формування інтегрованого звіту про вартість ББ.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між стейкхолдерами банку, що виникають у процесі руху фінансових потоків, які опосередковують реалізацію заходів КСВ.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення розвитку ББ на засадах КСВ.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, грошей і кредиту, фінансового посередництва, банківської справи, сучасні концепції банківського менеджменту та соціально-етичного банківського маркетингу, а також наукові праці, присвячені проблемам соціально відповідального ББ.

У роботі використовувалися наступні методи наукового пізнання: загальнонаукові (аналіз, синтез, логічне узагальнення) – при обґрунтуванні фінансових переваг впровадження КСВ у ББ; порівняльний та статистичний аналіз – при дослідженні тенденцій розвитку ББ на засадах КСВ у різних країнах світу; системно-структурний аналіз, метод експертних оцінок – при рейтингуванні банків України за рівнем імплементації КСВ в їх діяльність, розробленні структури

інтегрованого звіту про вартість ББ; метод структурних рівнянь, стохастичний фронтірний аналіз, методи цілочислового програмування та аналізу часових рядів – при формалізації впливу КСВ на рентабельність, ефективність та фінансову стійкість банків. Економіко-математичне моделювання проведено за допомогою програмних продуктів FRONTIER Version 4.1 та STATA 12.

Інформаційною та фактологічною базою дисертаційного дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків в Україні; офіційні дані Національного банку України, Незалежної асоціації банків України, Державної служби статистики України; звітно-аналітична інформація Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Базельського комітету з питань банківського регулювання та нагляду, Європейської комісії, Організації економічного співробітництва і розвитку; аналітичні огляди та звітні дані рейтингових агентств, публічна звітність банків, результати наукових досліджень з питань впровадження КСВ у банківську діяльність.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів та практичних механізмів провадження банківського бізнесу в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності в контексті підвищення вартості, рентабельності, ефективності та фінансової стійкості банків.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

- обґрунтовано та емпірично підтверджено, що реалізація банками України заходів КСВ зменшує рівень втраченої ними (порівняно з еталоном) фінансової стійкості, який оцінено за допомогою інструментарію параметричного моделювання, що складає підґрунтя для коригування банками довгострокових стратегій ведення бізнесу. Виявлена в процесі моделювання відсутність часового лагу між реалізацією ініціатив КСВ та позитивними змінами у рівні фінансової стійкості банку дозволяє спростувати усталену думку про відтермінованість у часі фінансових результатів від соціально відповідальних інвестицій;

удосконалено:

- науково-методичний підхід до обґрунтування впливу КСВ на результативність ББ шляхом побудови економіко-математичних моделей, які формалізують зв'язок між КСВ та рентабельністю активів та капіталу банків з різних країн та базуються на застосуванні методу структурних рівнянь, що дозволило довести наявність у банків не тільки іміджевих, а й суто фінансових мотивів для реалізації концепції КСВ;
- методичний інструментарій обґрунтування впливу КСВ на ефективність ББ, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає дослідження впливу КСВ на рівень відхилення фактичних результатів роботи банку від потенційно можливих в умовах поточної ринкової кон'юнктури, використання бінарних змінних для оцінювання соціально відповідальних інвестицій банку, а також врахування сезонності ББ, часових лагів та нестационарності рядів вхідних

даних у кризові періоди, що дозволило підтвердити позитивний вплив КСВ на ефективність ББ в Україні;

- методичні засади рейтингування банків за рівнем їх соціальної відповідальності, що, на відміну від існуючих підходів, запропоновано здійснювати на основі інтегрального індексу імплементації концепції КСВ у діяльність банків, який дозволяє узагальнити експертні оцінки ініціатив банків щодо забезпечення прозорості їх діяльності, ведення нефінансової звітності, формалізованості, структурованості та ресурсної забезпеченості концепції КСВ, захисту соціальних прав персоналу, якості послуг, взаємодії зі стейкхолдерами, захисту інформації, відповідності діяльності принципам “зеленого офісу”, участі у фінансуванні соціальних та екологічних проектів, бізнес-етики в банку тощо;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади обґрунтування напрямків впливу КСВ на результативність ББ, що відрізняється від традиційного підходу (через маркетинговий канал – підвищення іміджу банку, обсягу та лояльності клієнтської бази) визначенням системи взаємозалежних каналів впливу КСВ на ефективність бізнес-процесів банку, вартість внутрішньогенерованого гудвілу банку, обсяг його ресурсної бази, якість його кредитного, депозитного та інвестиційного портфелів, рівень капіталізації, ефективності та ризику, що дозволяє розглядати КСВ як фактор формування вартості ББ;
- методичні засади врахування ініціатив КСВ у звітності банків шляхом розробки структури та підходів до формування інтегрованого звіту про вартість ББ, який поєднує елементи фінансової та нефінансової звітності банків, відображає рух фінансових потоків, що супроводжують процеси формування та відтворення фінансового, інтелектуального, людського, природного, соціального капіталів банків у процесі провадження соціально відповідального ББ. Це дозволяє підвищити транспарентність ББ та стабільність фінансових відносин з його стейкхолдерами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані Національним банком України – при формуванні стандартів транспарентності ББ; саморегульованими організаціями банків – при запровадженні ініціатив щодо формування інтегрованої звітності та рейтингуванні банків; банками України – при оцінюванні впливу реалізованих ініціатив КСВ на ефективність та рентабельність ББ, фінансову стійкість банку.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо тенденцій розвитку соціально відповідального ББ в Україні впроваджено у діяльність ГО “Українське товариство фінансових аналітиків” (довідка від 20.03.2014 № 05-2014); щодо впливу КСВ на фінансову стійкість банку – у діяльність Харківського банківського союзу (довідка від 18.03.2014 № 02-013/4065); щодо застосування стейкхолдерського підходу при управлінні ББ – у діяльність ПАТ “ВТБ Банк” (довідка від 01.04.2014 № 134-11/349); щодо експертного оцінювання напрямів соціально

відповідальної діяльності банку – в діяльність Сумського регіонального управління ПАТ “КБ “Надра” (довідка від 31.03.2014 № 1015/1); щодо оцінювання рівня імплементації КСВ в ББ – в діяльність ПАТ “Платинум Банк” (довідка від 03.04.2014 № 07-145/233); щодо формалізації впливу КСВ на ефективність ББ – у діяльність філії – Сумського обласного управління АТ “Ощадбанк” (довідка від 26.03.2014 № 19-14/3).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Корпоративна соціальна відповідальність”, “Маркетинг у банку” (акт від 19.03.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: “Наукові дослідження молоді з проблем європейської інтеграції” (м. Харків, 2014 р.); “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (м. Суми, 2012–2014 рр.); “Економіка та менеджмент: перспективи розвитку” (м. Суми, 2013 р.); “Фінансова система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин” (м. Севастополь, 2013 р.); “Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу” (м. Суми, 2012 р.); “Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем” (м. Львів, 2012 р.). Крім того, наукові результати автора оприлюднені на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2013 р.); “Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України” (м. Київ, 2012 р.).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 23 наукових працях загальним обсягом 8,66 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,77 друк. арк., у тому числі: підрозділи у 4 колективних монографіях, 8 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в інших виданнях (з них: 5 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз; 1 – в електронному науковому фаховому виданні), 9 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій, підрозділ у навчальному посібнику з грифом Міністерства освіти і науки України.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 352 сторінки, у тому числі 177 сторінок основного тексту, 19 таблиць, 30 рисунків, 12 додатків та список літератури з 283 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Теоретичні засади та практичний інструментарій провадження соціально відповідального банківського бізнесу” досліджено сутність КСВ та специфіку її впровадження в ББ; обґрунтовано канали руху фінансових потоків, що опосередковують вплив КСВ на вартість ББ; узагальнено досвід соціально відповідального ББ в Україні та інших країнах світу.

Трансформація базових засад ведення ББ у відповідності до вимог Базельського комітету з питань банківського регулювання та нагляду обумовлюють необхідність підвищення прозорості банків, їх відповідальності перед стейкхолдерами та суспільством, детінізації їх діяльності, дотримання принципів банківської етики тощо. Це може бути забезпечено при провадженні ББ на засадах КСВ, яка сьогодні еволюціонує від одиничних практик участі банків у реалізації благодійних проєктів до цілісної концепції узгодження фінансових та нефінансових інтересів всіх стейкхолдерів банку.

Автором проаналізовано підходи до трактування сутності КСВ, її основні положення, еволюцію її запровадження у фінансовому секторі економіки та в ББ зокрема, організаційні та фінансові механізми її реалізації. В науковій літературі розглядається переважно внесок соціально відповідальних банків у забезпечення сталого розвитку суспільства, тоді як автор зосереджується на фінансових перевагах КСВ для розвитку ББ. Так, за експертними оцінками, зростання ринкової ціни акцій на 38 % обумовлено дією чинників КСВ.

Сьогодні КСВ сприймається переважно як інструмент зміцнення репутації банку, залучення нових клієнтів та підвищення рівня лояльності існуючої клієнтської бази (участь банку в благодійності підвищує лояльність клієнтів на 7,4 %), виходячи з чого вплив КСВ на розвиток ББ розглядається переважно через традиційний маркетинговий канал. Натомість у роботі окреслено значно більш широке коло цих каналів, які опосередковують вплив КСВ на вартість ББ (рис. 1).

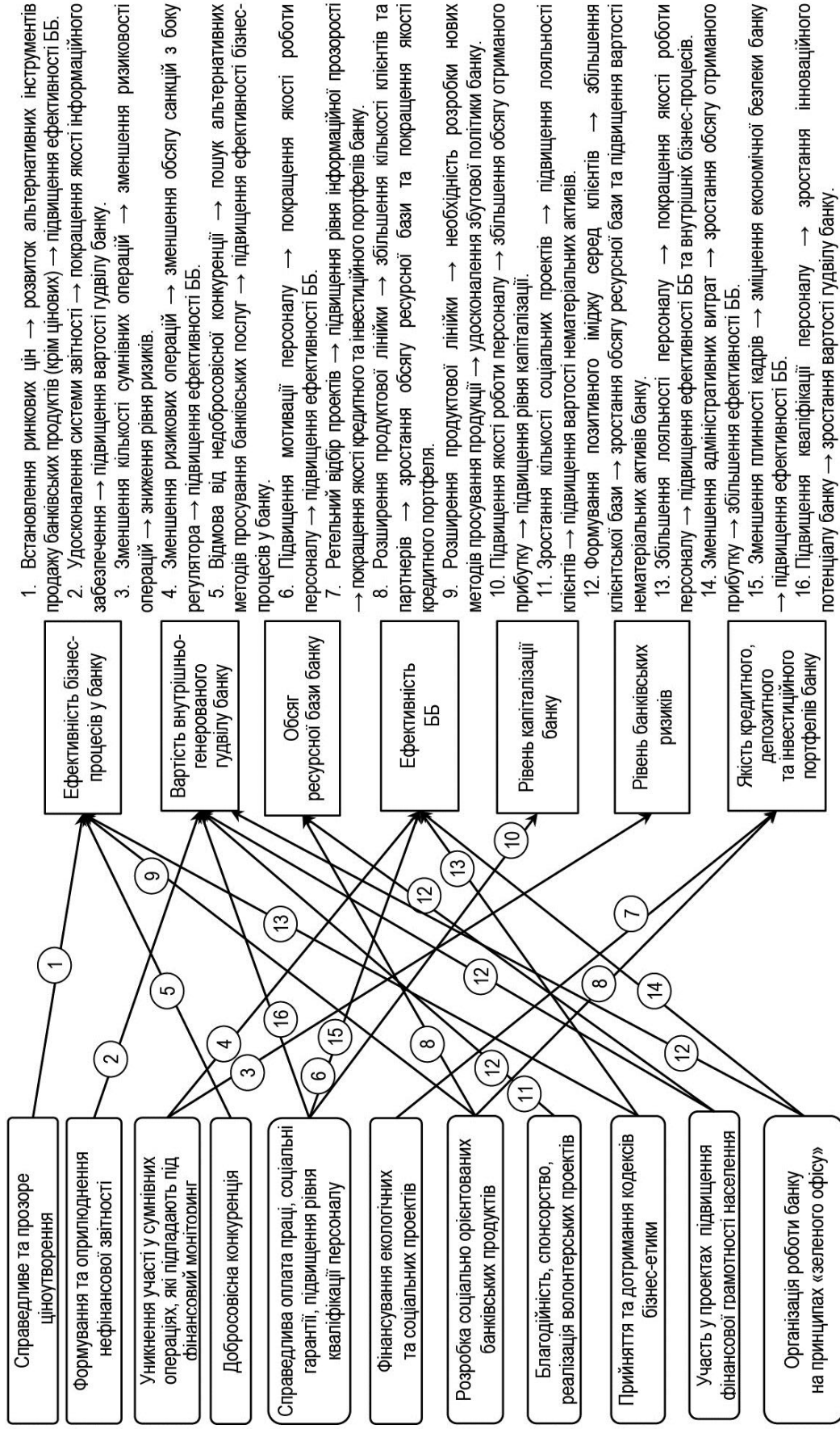
Дослідження американської, європейської, азійської та російської моделей ведення соціально відповідального ББ дозволило порівняти їх за такими критеріями: специфіка КСВ, сфера застосування, правове регулювання, цільовий орієнтир, пов’язаність соціальних проєктів банку з його поточною діяльністю, роль держави, відносини зі стейкхолдерами банку, форми реалізації проєктів КСВ тощо. Автором проаналізовано досвід найбільших банків світу щодо соціально відповідального інвестування. Так, наприклад, Банк Америки (Bank of America) за 2009–2013 рр. витратив близько 27 млрд дол. США на фінансування екологічних проєктів; близько 27 млрд дол. США – на фінансування програм енергоефективності; 676,6 млрд дол. США – соціальних проєктів з розвитку місцевих спільнот; 35,1 млрд дол. США – програм розвитку персоналу та підтримки пенсіонерів.

Напрямки КСВ в банку

Компоненти формування вартості ББ

Канали впливу ініціатив КСВ банку на вартість ББ

Рисунок 1 – Канали впливу корпоративної соціальної відповідальності на вартість банківського бізнесу

Експертні дослідження свідчать, що за останні 5 років в Україні суб'єкти господарювання асоціювали КСВ переважно з: підвищенням кваліфікації персоналу (80,9 % респондентів), дотриманням принципів “зеленого офісу” (42,1 %), чесної конкуренції та бізнес-етики (34,8 %), благодійністю (32 %), соціальним інвестуванням (16,6 %).

Аналіз досвіду провадження в Україні соціально відповідального ББ показав, що станом на вересень 2014 р. лише 12,72 % банків України декларують дотримання принципів КСВ, причому в більшості з них реалізуються лише окремі ініціативи. В роботі обґрунтовано, що серед вітчизняних банків найбільш наближеною до сучасної світової практики є організація КСВ в ПАТ КБ “Приватбанк”, ПАТ “КБ “Надра”, ПАТ “Укрсоцбанк”, тоді як переважна більшість банків трактує КСВ як елемент соціально-етичного маркетингу, зосереджуючи зусилля на благодійності та спонсорстві у сфері здоров'я та культури, підвищенні кваліфікації персоналу та участі у проектах підвищення фінансової грамотності населення. Такий фрагментарний підхід обмежує можливості використання переваг впливу КСВ на фінансову результативність та ринкову вартість ББ.

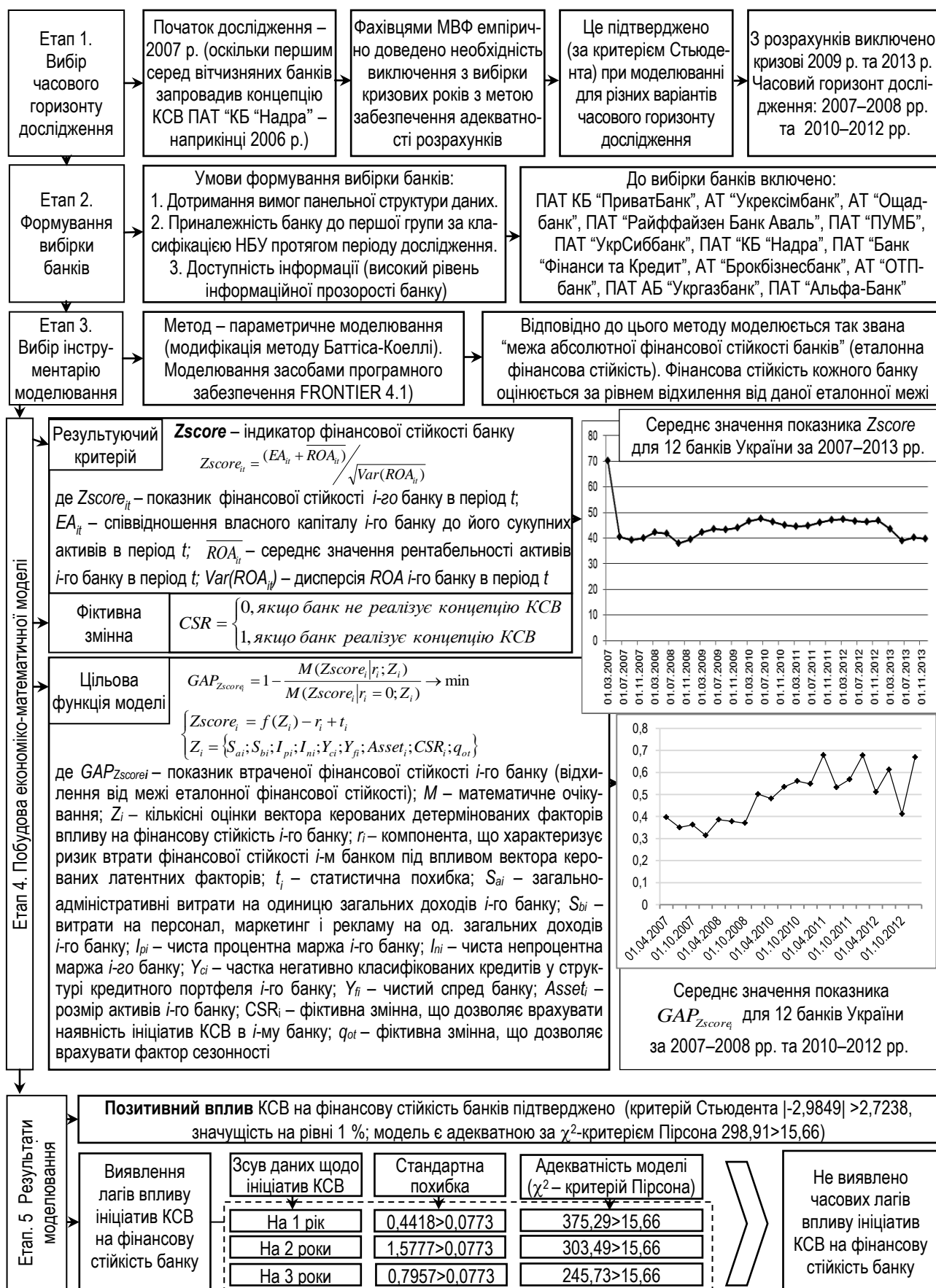
У другому розділі **“Методичні засади оцінювання впливу корпоративної соціальної відповідальності на фінансову стійкість та результативність банків в Україні”** обґрунтовано позитивний вплив КСВ на фінансову стійкість банків (на основі параметричного моделювання), рентабельність їх активів та капіталу (на основі структурного моделювання), а також ефективність ББ (на основі поєднання стохастичного фронтірного аналізу, цілочислового програмування та аналізу часових рядів).

В умовах значної турбулентності на світовому фінансовому ринку особливий науковий інтерес становить дослідження впливу КСВ на здатність банку протистояти зовнішнім шокам, на тривалій основі і без збоїв виконувати свої функції в повному обсязі, тобто на його фінансову стійкість. Таке дослідження в роботі проведено для банків України на основі інструментарію параметричного моделювання, зокрема – модифікації методу Баттіса-Коеллі (рис. 2).

Відповідно до рекомендацій МВФ обрано композитний індикатор фінансової стійкості банків, а також з розрахунків виключено кризові роки (2009 р. та 2013 р.), тому часовий горизонт дослідження склав: 2007–2008 рр. та 2010–2012 рр. Вибірку склали 12 банків України, які за досліджуваний період демонстрували стабільність функціонування та високий рівень інформаційної прозорості.

Як свідчать результати моделювання, середнє для всієї вибірки банків значення показника втраченої фінансової стійкості (відхилення значення для досліджуваного банку від межі еталонної фінансової стійкості) до початку 2011 р. стабільно зростало щорічно, а починаючи з цього періоду динаміка його зміни була дуже волатильною.

Виявлена в процесі моделювання відсутність часового лагу між реалізацією ініціатив КСВ та позитивними змінами у рівні фінансової стійкості банку дозволяє спростувати усталену думку про відтермінованість у часі фінансових результатів від соціально відповідальних інвестицій.

Рисунок 2 – Методичний інструментарій та результати оцінювання впливу КСВ на рівень фінансової стійкості банків в Україні

Отримані результати створюють підґрунтя для трактування КСВ як довгострокової стратегії провадження ББ, що забезпечує стійкість банку до коливань на світовому та національному фінансових ринках, здатність забезпечувати та підтримувати платоспроможність, задовольняти довгострокові інтереси зацікавлених сторін.

У контексті обґрунтування наявності фінансових мотивів для реалізації банками КСВ досліджено її вплив на фінансові інтереси стейкхолдерів банку в короткостроковому періоді – через рентабельність активів та капіталу банку. Проведений автором аналіз свідчить, що в країнах з перехідною економікою в 2009–2013 рр. рівень волатильності рентабельності активів банків був значним (1,08 %) порівняно з розвинутими країнами (коливання 0,27 %), тоді як рівень рентабельності капіталу банків за цей період поступово знижувався (на 13,68 % в країнах з перехідною економікою та 1,5 % в розвинутих країнах). Це, перш за все, обумовлено підвищенням вимог до капіталізації банків з боку національних регуляторів.

Дослідження впливу КСВ на рентабельність активів та капіталу банків здійснено на прикладі найбільш соціально відповідальних банків з 13 країн з групи FSU (колишні члени СРСР) та 3 країн з групи СЕЕ (країни Центральної та Східної Європи), що є членами Європейського Союзу. Так, зокрема, вибірку склали: 17 банків з України, 13 – з Вірменії, 21 – Азербайджану, 17 – Республіки Білорусь, 7 – Естонії, 12 – Грузії, 27 – Казахстану, 5 – Киргизстану, 21 – Латвії, 11 – Литви, 15 – Молдови, 4 – Таджикистану, 10 – Узбекистану, 16 – Чеської Республіки, 23 – Угорщини та 40 – Польщі. Розрахунки проведено на основі бази даних The BankScope Database, яка узагальнює інформацію щодо діяльності банків всіх країн світу (формується та публікується однією з провідних рейтингових та консалтингових агенцій – Бюро ван Дейка (Bureau van Dijk)).

Автором побудовано дві моделі, які дозволяють формалізувати зв'язок між КСВ та рентабельністю активів/капіталу банку (табл. 1). З метою забезпечення якості отриманих результатів в модель включено два додаткові параметри, що характеризують здатність банку максимізувати фінансовий результат та протистояти кризам, а також додатковий параметр, що дозволяє врахувати рівень концентрації та конкуренції на ринку банківських послуг; а з метою узгодження даних за різними країнами світу – три контрольні змінні. Як інструментарій дослідження обрано метод структурних рівнянь, який дозволяє встановити причинність зв'язків між ендогенними параметрами та уникнути мультиколінеарності даних.

Результати розрахунків за моделлю I підтвердили, що соціально відповідальні інвестиції банків забезпечують не тільки суспільний ефект, а й суто фінансові переваги для розвитку ББ (при збільшенні обсягу цих інвестицій на 1 % рентабельність активів банків зростає в середньому за 2002–2012 рр. на 3,09 %, а рентабельність капіталу – на 3,25 %).

Таблиця 1 – Результати структурного моделювання зв'язків між КСВ та рентабельністю активів / капіталу банків

Параметри моделі	Модель I – Оцінювання впливу КСВ на рівень рентабельності активів (ROA) та капіталу (ROE) банків		Модель II – Оцінювання впливу рівня рентабельності ББ на здатність банків до ведення соціально відповідального ББ		
	Перша специфікація моделі 1 (вплив КСВ на ROA) 2002–2005 рр.	Друга специфікація моделі 1 (вплив КСВ на ROE) 2002–2005 рр.	Перша специфікація моделі 2 (вплив ROA на КСВ) 2002–2005 рр.	Друга специфікація моделі 2 (вплив ROE на КСВ) 2002–2005 рр.	
Рівень КСВ	3,1040***	3,0670***	3,3638***	3,1394***	
Рентабельність активів банку	–	–	–	–	
Рентабельність капіталу банку	–	–	–	–	
Ефективність банку	-0,638**	0,2649	-0,8196***	0,0751	
Індекс Херфіндаля-Хіршмана	0,4811***	1,3165***	0,5026***	1,2319***	
Індикатор фінансової стійкості банку	0,5950***	0,1276***	0,3081**	-0,0882**	
Відношення суми резервів на покриття втрат за кредитними операціями банку до сукупних активів банку	0,1585	-0,2400*	0,0596	-0,3290***	
Темп росту ВВП	1,7008***	0,2587**	1,5349***	0,2762**	
Дефлятор ВВП	0,8454***	0,9482***	0,8030***	0,8571**	
Вільний член рівняння в моделі (константа)	-3,8293**	-0,3981	-1,5519	1,4726	
Висновок за результатами розрахунків	КСВ позитивно впливає на рентабельність активів та капіталу банків як у період стабільного розвитку, так і під час кризових подій				
Характеристики адекватності моделі	Рівень значимості змінних моделі в межах обраних довірчих інтервалів (за даними тесту Probability>Chi-square)	0,1288	0,3665	0,2271	0,2271
	Індекс стабільності даних моделі (граничне значення – 1)	0,7249	0,6737	0,8242	0,7279
Висновок за результатами перевірки адекватності моделей	342	503	342	502	502
Побудовані моделі є адекватними					

Примітка: *** – значимість зв'язку в довірчому інтервалі 1 %;

** – значимість зв'язку в довірчому інтервалі 5 %;

* – значимість зв'язку в довірчому інтервалі 10 %.

Розрахунки за моделлю II свідчать, що більшість банків все ще сприймають КСВ як іміджеву ініціативу, а при зростанні рентабельності ББ зацікавленість у запровадженні цих заходів зменшується (при збільшенні рентабельності активів банків на 1 % обсяг соціально відповідальних інвестицій зменшується в середньому за 2002–2012 рр. на 0,16 %, а рентабельності капіталу – на 0,19 %).

У контексті дослідження фінансових аспектів розвитку соціально відповідального ББ особливий інтерес становить дослідження впливу КСВ на його ефективність. Проведений автором аналіз поточних тенденцій щодо зміни рівня ефективності ББ в Україні засвідчив, що доходність активів банків знизилася на 0,5 % у 2013 р. порівняно з 2010 р. (свідчить про неефективний розподіл ресурсів), але поряд з цим обсяг отриманого банками прибутку за цей період збільшився на 14,5 млрд грн. (свідчить про ефективну політику оптимізації витрат).

У роботі побудовано економіко-математичну модель, яка поєднує елементи: стохастичного фронтірного аналізу, цілочислового програмування (використання бінарних змінних) та аналізу часових рядів (рис. 3). Вона дозволяє виявити напрямки впливу КСВ на ефективність ББ. З метою забезпечення порівнянності даних здійснювалася нормалізація розміру прибутку до оподаткування банку на розмір його активів.

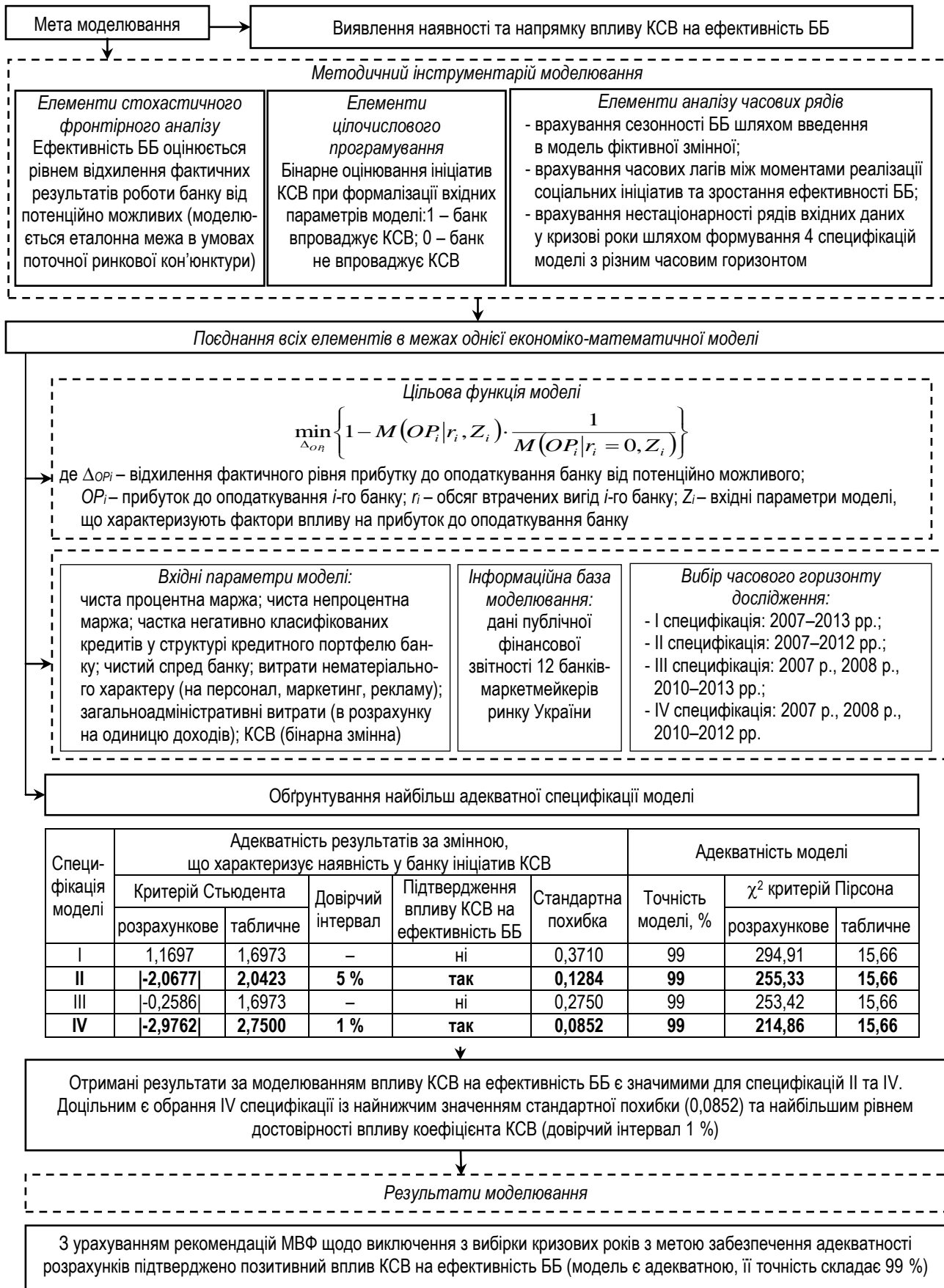
Розрахунки проведено на базі ПАТ КБ “ПриватБанк”, АТ “Укрексімбанк”, АТ “Ощадбанк”, АТ “ОТПбанк”, ПАТ “Райффайзен Банк Аваль”, ПАТ “ПУМБ”, ПАТ “УкрСиббанк”, ПАТ “КБ “Надра”, ПАТ “Банк “Фінанси та кредит”, АТ “Брокбізнесбанк”, ПАТ АБ “Укргазбанк”, ПАТ “Альфа-Банк”.

За результатами моделювання доведено, що реалізація в банку заходів КСВ призводить до збільшення обсягу його прибутку, що обумовлює зменшення відхилення фактичного рівня його ефективності від еталонного. Цей висновок є підґрунтям для перегляду системи формування та розподілу прибутку банку.

У третьому розділі **“Розвиток методичної бази та інструментарію активізації соціально відповідального банківського бізнесу в Україні”** визначено напрямки активізації соціально відповідального ББ в Україні; розвинуто методичні засади рейтингування банків України за рівнем імплементації концепції КСВ у їх діяльність; розроблено пропозиції щодо формування банками України інтегрованого звіту про вартість ББ.

Активізація соціально відповідального ББ в Україні вимагає від самих банків, їх саморегулювальних організацій та Національного банку України реалізації ряду стимулюючих заходів, зокрема, в напрямку: підвищення вимог до транспарентності ББ та ринкової дисципліни банків, захисту прав споживачів банківських послуг, типологізації стандартів КСВ банків, формування інтегрованої звітності, рейтингування банків за рівнем надійності та соціальної відповідальності, затвердження кодексу бізнес-етики в ББ та реалізації заходів дисциплінарного впливу на банки при його порушенні та ін.

В Україні вже декілька років поспіль формуються рейтинги підприємств за рівнем КСВ, тоді як аналогічні ініціативи для фінансових установ ще не запроваджено у вітчизняну практику.

Рисунок 3 – Підхід до оцінювання впливу КСВ на ефективність ББ

Рейтингування банків саморегулювальними організаціями в роботі запропоновано здійснювати як за поелементними індикаторами (для кожного напрямку соціально відповідального ББ), так і за інтегральним індексом рівня імплементації концепції КСВ в ББ, який побудовано з урахуванням вимог міжнародних стандартів КСВ (ISO 26000, AA1000 series, SA 8000, GRI, ГД ООН та ін.).

Рейтингування базується на експертному оцінюванні соціальних ініціатив банків за 4-бальною шкалою відповідно до рекомендацій МВФ щодо дотримання стандартів та кодексів (ROSC). Рейтинг побудовано для 12 найбільших банків України (станом на липень 2013 р.) за 77 критеріями, які об'єднані в 9 блоків (табл. 2.)

У 2013 р. лідерами рейтингу стали ПАТ “КБ “Надра”, ПАТ КБ “Приватбанк” та АТ “УкрСиббанк”, а аутсайдерами – АТ “Ощадбанк”, ПАТ “Альфабанк”, ПАТ “Райффайзен Банк Аваль” та АТ “Брокбізнесбанк”. Найбільшого розвитку (в цілому для вибірки банків) отримали такі напрямки КСВ, як: забезпечення захисту інформації, соціальних прав та гарантій персоналу, якості надання банківських послуг та бізнес-етики. Найменшими є досягнення досліджуваних банків щодо взаємодії з некомерційними організаціями та місцевою спільнотою, діяльність у напрямку охорони навколишнього середовища.

Обґрунтований у роботі вплив КСВ на вартість ББ створює передумови для складання банками інтегрованої звітності (поєднує елементи фінансової та нефінансової звітності).

Підхід автора до формування інтегрованої звітності відрізняється від рекомендацій Міжнародного комітету з інтегрованої звітності, Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, Ради зі стандартів фінансового обліку відображенням руху фінансових потоків, що супроводжують процеси формування та відтворення не тільки фінансового капіталу та основних засобів, а й сукупного капіталу (фінансового, інтелектуального, людського, природного, соціального) в процесі впровадження соціально відповідального ББ.

У роботі запропоновано рух цих фінансових потоків відображати в інтегрованому звіті про вартість ББ, розроблено структуру цього звіту та обґрунтовано методичні засади його формування. Так, зокрема, в цьому звіті автор пропонує відображати фінансові потоки, що опосередковують відтворення вартості: 1) фінансового капіталу (власний капітал банку, його ресурсна база), що відбувається через ефективне управління ним; 2) інтелектуального капіталу – через витрати на розробку банком власного програмного забезпечення, технологій оптимізації діяльності, інноваційних банківських продуктів, реалізацію банком іміджевих проєктів щодо формування власного бренду та репутації, що в сукупності формує так званий “внутрішньо генерований гудвіл банку”; 3) людського капіталу – через витрати на розвиток персоналу та підвищення його мотивації; 4) природного капіталу – через впровадження в банку ініціатив щодо оптимізації внутрішніх бізнес-процесів за принципами “зеленого офісу” та участь у реалізації проєктів збереження навколишнього середовища; 5) соціального капіталу – через витрати на реалізацію соціальних проєктів, забезпечення етичного ведення ББ, узгодження економічних інтересів всіх стейкхолдерів банку, що дозволяє формувати стабільні фінансові відносини з ними.

Таблиця 2 – Результати рейтингування банків України за рівнем імплементації КСВ в їх діяльність за 2013 р.

Компонента інтегрального індексу рівня імплементації концепції КСВ в ББ	Кількість критеріїв	Банки																СБК								
		ПАТ КБ "Приват-банк"		АТ "Укрексімбанк"		АТ "Ощад-банк"		ПАТ "Райфазен Банк Аваль"		ПАТ "ПУМБ"		ПАТ "УкрСиб-банк"		ПАТ "КБ "Надра"		ПАТ "Банк "Фінанси та Кредит"			АТ "Брокбізнесбанк"		АТ "ОТП банк"		ПАТ АБ "Укргаз-банк"		ПАТ "Альфа-Банк"	
		Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР		Б	МР	Б	МР	Б	МР	Б	МР
Формалізованість, структурованість, ресурсна забезпеченість концепції КСВ банку	9	3,3	6	3,6	4	3,0	9	2,6	11	3,6	3	3,4	5	3,9	2	4,0	1	1,0	12	3,1	7	3,1	8	2,7	10	3,1
Рівень інформаційної прозорості діяльності банку та його соціальних ініціатив, ведення та оприлюднення нефінансової звітності	9	3,8	2	3,6	3	2,8	9	2,6	10	3,4	6	3,6	4	3,8	1	3,3	7	2,1	12	2,9	8	3,6	5	2,3	11	3,1
Рівень захисту в банку соціальних прав персоналу, надання гарантій, забезпечення умов та оплати праці	20	3,9	8	4,0	1	3,9	7	3,8	9	4,0	2	4,0	3	4,0	4	3,8	10	3,7	11	3,9	6	4,0	5	3,5	12	3,9
Рівень відповідності банку стандартам якості надання послуг та вимогам фінансового моніторингу	6	4,0	1	3,8	4	3,5	9	3,3	12	3,7	7	3,7	8	3,8	5	4,0	2	3,7	6	4,0	3	3,5	10	3,3	11	3,7
Рівень взаємодії між стейкхолдерами банку	6	4,0	1	3,8	6	3,0	10	2,3	11	3,2	9	4,0	2	4,0	3	4,0	4	2,0	12	3,5	7	3,8	5	3,0	8	3,4
Рівень захисту інформації в банку	8	4,0	1	3,9	10	3,8	11	4,0	2	4,0	3	4,0	4	4,0	5	4,0	6	3,8	12	4,0	7	4,0	8	3,9	9	3,9
Рівень відповідності діяльності банку принципам "зеленого офісу", участь у фінансуванні екологічних проектів	10	3,6	1	3,1	7	2,7	9	1,7	12	3,3	2	3,2	6	3,3	5	2,9	8	2,6	10	3,3	3	3,3	4	2,1	11	2,9
Рівень взаємодії банку з некомерційними організаціями, підтримка місцевої спільноти, участь у фінансуванні соціальних проектів	5	3,6	1	2,0	9	2,0	10	2,2	8	3,2	5	3,6	2	3,6	3	3,0	9	1,4	12	2,0	11	3,4	4	2,6	7	2,7
Рівень бізнес-етики в банку по відношенню до його стейкхолдерів	4	4,0	1	4,0	2	3,7	8	4,0	3	4,0	4	3,7	9	4,0	5	4,0	6	1,7	12	4,0	7	3,7	10	3,7	11	3,7
Інтегральний індекс рівня імплементації концепції КСВ в ББ	77	3,6	2	3,3	7	2,6	9	2,4	11	3,3	5	3,5	3	3,7	1	3,4	4	2,1	12	3,1	8	3,3	6	2,5	10	3,0

Б – середній бал за кожною компонентою банку (розраховано як середнє арифметичне значення балів за кожний критерій в межах компоненти); МР – місце банку в рейтингу; СБК – середній бал за кожною компонентою індексу по всій вибірці банків.

Примітка: інтегральний індекс рівня імплементації концепції КСВ в ББ розраховувався за формулою: $I_{КСВ} = \frac{0 \cdot CnC \cdot m + 0,33 \cdot FnC \cdot p + 0,66 \cdot FC \cdot k + 1,00 \cdot CC \cdot y}{n}$,

де CnC – оцінка в 1 бал, що відповідає характеристикі "повністю не реалізовано"; FnC – оцінка в 2 бали, що відповідає характеристикі "майже не реалізовано"; FC – оцінка в 3 бали, що відповідає характеристикі "переважно реалізовано"; CC – оцінка в 4 бали, що відповідає характеристикі "повністю реалізовано"; m, p, k, y – відповідно кількість отриманих банком оцінок CnC, FnC, FC, CC; n – кількість критеріїв рейтингування (в розрахунок – 77 критеріїв)

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів та практичних механізмів провадження банківського бізнесу в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності в контексті підвищення вартості, рентабельності, ефективності та фінансової стійкості банків.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. У контексті впровадження глобальної доктрини сталого розвитку фінансового сектора економіки відбувається перехід до соціально відповідального ББ, що передбачає підвищення рівня відповідальності та прозорості банків перед клієнтами та суспільством, забезпечуючи при цьому ряд суто фінансових переваг для розвитку ББ.

2. КСВ сьогодні слід розглядати як цілісну концепцію узгодження фінансових та нефінансових інтересів всіх стейкхолдерів банку, як фактор формування вартості ББ, що реалізується не тільки через традиційний маркетинговий канал (підвищення іміджу банку, обсягу та лояльності клієнтської бази), а й через цілу низку розгалужених та взаємоузгоджених каналів.

3. Здатність банку задовольняти довгострокові інтереси зацікавлених сторін підвищується при провадженні соціально відповідального ББ, що підтверджено шляхом параметричного моделювання впливу КСВ на фінансову стійкість банку. На прикладі банків України доведено, що збільшення обсягу фінансування ініціатив КСВ зменшує середній (за 2007–2008 та 2010–2012 рр.) рівень втраченої фінансової стійкості (відхилення значень для досліджуваного банку від межі еталонної фінансової стійкості).

4. Виявлена та емпірично підтверджена відсутність часового лагу між моментами фінансування ініціатив КСВ та зміцнення фінансової стійкості спростовує усталену думку про відтермінованість у часі фінансових результатів від соціальних інвестицій.

5. Наявність у банків фінансових мотивів для реалізації концепції КСВ підтверджується обґрунтованим її позитивним впливом на рівень рентабельності ББ. Структурне моделювання на прикладі банків з країн – колишніх членів СРСР та країн Центральної та Східної Європи – членів Європейського Союзу засвідчило, що при збільшенні обсягу фінансування ініціатив КСВ на 1 % рентабельність активів банків зростала в середньому за 2002–2012 рр. на 3,09 %, а рентабельність капіталу – на 3,25 %.

6. Позитивний вплив КСВ на короткострокові фінансові інтереси стейкхолдерів банку підтверджено на основі побудованої економіко-математичної моделі, яка поєднує елементи стохастичного фронтірного аналізу, цілочислового програмування та аналізу часових рядів. Моделювання на даних 12 банків – маркетмейкерів ринку України за 2007–2013 рр. засвідчило, що збільшення обсягу фінансування ініціатив КСВ обумовлює зменшення відхилення фактичного рівня ефективності досліджуваного банку від еталонного.

7. З метою порівняння успішності окремих банків щодо впровадження ініціатив КСВ саморегульованими організаціями банків слід здійснювати їх рейтингування за інтегральним індексом рівня імплементації концепції КСВ в ББ, який узагальнює результати експертного оцінювання за 77 критеріями, об'єднаними в 9 блоків. У 2013 р. лідерами рейтингування стали ПАТ “КБ “Надра”, ПАТ КБ “Приватбанк” та АТ “УкрСиббанк”, а аутсайдерами – АТ “Ощадбанк”, ПАТ “Альфа-банк”, ПАТ “Райффайзен Банк Аваль” та АТ “Брокбізнесбанк”. Найбільшого розвитку (в цілому для вибірки банків) отримали ініціативи банків щодо забезпечення захисту інформації, соціальних прав та гарантій персоналу, якості надання банківських послуг та бізнес-етики; а найменшого – щодо налагодження взаємодії з некомерційними організаціями та підтримки місцевих спільнот, охорони навколишнього середовища.

8. З метою підвищення транспарентності ББ та стабільності фінансових відносин зі стейкхолдерами слід поєднати елементи фінансової та нефінансової звітності банків в єдиному інтегрованому звіті про вартість ББ, який відображає рух фінансових потоків, що супроводжують процеси формування та відтворення фінансового, інтелектуального, людського, природного, соціального капіталів банків у процесі провадження соціально відповідального ББ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Леонов С. В. Соціально відповідальний бізнес як фактор розвитку місцевої громади / С. В. Леонов, А. С. Ласукова // Місцевий розвиток за участі громади : монографія : у 2 т. – Том 2. Інституційні та прикладні аспекти управління місцевим розвитком, орієнтованим на громаду / [за заг. ред. Ю. М. Петрушенка]. – Суми : Університетська книга, 2014. – С. 245–253 (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено основні положення концепції КСВ та досвід її реалізації суб'єктами господарювання України (0,30 друк. арк.).*
2. Ласукова А. С. Вплив світової фінансової кризи на соціальні аспекти діяльності банків / А. С. Ласукова, О. В. Радченко // Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління : монографія / за ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. – Суми : “Ярославна”, 2013. – С. 285–293 (0,47 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено підходи, практичний досвід та проблеми впровадження концепції КСВ в банках України (0,24 друк. арк.).*
3. Ласукова А. С. Організаційне забезпечення ризик-менеджменту банку / А. С. Ласукова, Я. М. Кривич, Д. Л. Циганюк // Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1. Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 50–64 (0,79 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено проблему оцінювання якості систем управління ризиками банку з точки зору прозорості для стейкхолдерів (0,20 друк. арк.).*

4. Ласукова А. С. Інструментарій мінімізації маркетингових ризиків банку / А. С. Ласукова, Я. М. Кривич // Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 248–255 (0,51 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано доцільність відповідального ведення ББ в контексті розвитку відносин банку зі стратегічними клієнтами (0,11 друк. арк.).*

Публікації у наукових фахових виданнях України

5. Васильєва Т. А. Оцінювання рівня імплементації концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, А. С. Ласукова // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 1–2(1). – С. 89–93 (0,65 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено методичний підхід до оцінювання рівня імплементації концепції КСВ в банках України (0,55 друк. арк.).*
6. Ласукова А. С. Саморегулювання банківської діяльності у контексті забезпечення сталого розвитку суспільства / А. С. Ласукова // Вісник УАБС. – 2014. – № 1(36). – С. 28–33 (0,58 друк. арк.).
7. Ласукова А. С. Корпоративна соціальна відповідальність як фактор ефективності банківського бізнесу / А. С. Ласукова // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 3 (61). – С. 147–155 (0,57 друк. арк.).
8. Ласукова А. С. Роль держави у процесі соціалізації банківського бізнесу: Міжнародний аспект / А. С. Ласукова // Наука й економіка. – 2013. – Вип. 4 (32). Т. 2. – С. 27–31 (0,41 друк. арк.).
9. Ласукова А. С. Взаємозв'язок соціально-етичного маркетингу та корпоративної соціальної відповідальності / А. С. Ласукова // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2012. – Вип. 3 (липень-вересень). – С. 81–91 (0,73 друк. арк.).
10. Ласукова А. С. Дослідження стану впровадження концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках України / А. С. Ласукова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць / Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. – Харків, 2012. – Вип. 1 (12). – С. 300–306 (0,51 друк. арк.).
11. Ласукова А. С. Порівняльний аналіз моделей корпоративної соціальної відповідальності в банках світу / А. С. Ласукова // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. Економічні науки. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2012. – № 3(15). – С. 181–188 (0,61 друк. арк.).
12. Ласукова А. С. Сутність поняття “корпоративна соціальна відповідальність” та його впровадження в банках України [Електронний ресурс] / А. С. Ласукова // Науковий вісник ДДМА, 2011. – № 1(7Е). – С. 286–290. – Режим доступу : http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/1_7e_2011/annot-ua.html (0,34 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях України

13. Vasileva T. A. Empirical study on the correlation of corporate social responsibility with the banks efficiency and stability / T. A. Vasileva, A. S. Lasukova // *Corporate ownership & Control*, 2013. – Volume 10, Issue 4. – P. 86–93 (0,70 друк. арк.). *Особистий внесок: оцінено вплив КСВ на ефективність ББ в Україні (0,35 друк. арк.).*

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

14. Djalilov K. Corporate social responsibility and bank performance in transition countries / K. Djalilov, T. Vasileva, S. Lyeonov, A. Lasukova // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 травня 2014 р.). – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2014. – С. 9–10 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок: формалізовано вплив КСВ на ББ в пострадянських країнах та країнах – членах ЄС (0,03 друк. арк.).*
15. Ласукова А. С. Розвиток соціально відповідального банківського бізнесу: вітчизняні реалії / А. С. Ласукова // Наукові дослідження молоді з проблем європейської інтеграції : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених та студентів. – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2014. – Режим доступу : http://khibs.edu.ua/c_2.php?nm=1003&id_punkt=56 (0,15 друк. арк.).
16. Ласукова А. С. ISO 26000 як передумова стандартизації корпоративної соціальної відповідальності в банках / А. С. Ласукова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24–25 жовтня 2013 р.) : у 2 томах / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. – Т. 2. – С. 114–115 (0,11 друк. арк.).
17. Ласукова А. С. Стійкість та стабільність діяльності банку в контексті концепції сталого розвитку / А. С. Ласукова // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 6–8 вересня 2013 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2013. – С. 27–29 (0,12 друк. арк.).
18. Ласукова А. С. Корпоративна соціальна відповідальність як невід’ємна складова ефективної банківської діяльності / А. С. Ласукова // Фінансова система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конференції (16-18 травня 2013 р., м. Севастополь) / Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України ; Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. – Сімферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2013. – С. 173–175 (0,14 друк. арк.).
19. Леонов С. В. Маркетингова складова концепції корпоративної соціальної відповідальності банку / А. С. Ласукова, С. В. Леонов // Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції “Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу”. 27–29 вересня 2012 року. – Суми : ТОВ “ДД “Папірус”,

2012. – С. 315–317 (0,10 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано сутність маркетингової складової концепції КСВ (0,05 друк. арк.).*
20. Ласукова А. С. Корпоративна соціальна відповідальність як необхідна передумова успішного функціонування банку / А. С. Ласукова // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України : тези доповідей учасників II Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ). – К., 2012. – С. 183–184 (0,10 друк. арк.).
21. Ласукова А. С. Проблеми та перспективи впровадження концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках України / А. С. Ласукова // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 року) у 2 томах / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи НБУ”, 2012. – Т. 2. – С. 111–113 (0,10 друк. арк.).
22. Ласукова А. С. Досвід впровадження концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках / А. С. Ласукова // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем : збірник тез XII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів та студентів, 28–29 березня 2012 р. / Відп. за вип. О. О. Другов. – Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. – С. 489–491 (0,13 друк. арк.).

Навчальні посібники

23. Ласукова А. С. Поняття та зміст комунікаційного процесу у банку / А. С. Ласукова // Маркетинг у банку : навчальний посібник / [Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко, І. О. Школьник та ін.] ; за заг. ред. Т. А. Васильєвої ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2014. – С. 256–262 (0,34 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Ласукова А. С. Розвиток банківського бізнесу в Україні на засадах корпоративної соціальної відповідальності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2014.

В дисертації узагальнено досвід провадження соціально відповідального банківського бізнесу в Україні та інших країнах світу; обґрунтовано канали руху фінансових потоків, що опосередковують вплив корпоративної соціальної відповідальності на його вартість; розроблено методичні підходи до оцінювання її впливу на рентабельність, ефективність та фінансову стійкість банків; удосконалено методичну базу рейтингування банків України з урахуванням рівня імплементації цієї концепції в їх діяльність; розроблено пропозиції щодо

формування банками інтегрованої звітності; визначено напрямки активізації соціально відповідального банківського бізнесу в Україні.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, банківський бізнес, фінансова стійкість, рентабельність, вартість, ефективність, інтегрована звітність, рейтингування, соціальне інвестування.

АННОТАЦІЯ

Ласукова А. С. Развитие банковского бизнеса в Украине на основе корпоративной социальной ответственности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2014.

Обосновано, что корпоративную социальную ответственность (КСО) следует рассматривать как один из факторов формирования стоимости банковского бизнеса, а не только как средство повышения имиджа банка. Описана система взаимосвязанных каналов финансовых потоков, опосредующих влияние КСО на эффективность бизнес-процессов банка, стоимость его нематериальных активов, объем ресурсной базы, качество кредитного, депозитного и инвестиционного портфелей, уровень капитализации, эффективности и риска банка.

Построены экономико-математические модели, формализующие прямую и обратную связь между КСО и рентабельностью активов / капитала банка и базирующиеся на применении метода структурных уравнений. Вывод подтвержден на данных банков из 13 стран – бывших членов СССР и 3 стран Центральной и Восточной Европы – членов Европейского Союза за 2002–2012 гг.

На основе комплексного сочетания стохастического фронтального анализа, целочисленного программирования и анализа временных рядов обосновано позитивное влияние КСО на эффективность банковского бизнеса. Вывод эмпирически подтвержден на данных 12 банков Украины за 2007–2013 гг.

С помощью инструментария параметрического моделирования выявлено положительное влияние КСО на финансовую устойчивость банка. Эмпирически подтверждено отсутствие временных лагов между реализацией социальных инициатив и положительным их влиянием на уровень финансовой устойчивости банка, что опровергает устойчивое мнение о нецелесообразности социального инвестирования в периоды финансовой нестабильности.

С целью рейтингования банков разработан интегральный индекс имплементации концепции КСО в деятельность банков, позволяющий обобщить экспертные оценки их инициатив по обеспечению прозрачности деятельности, ведению нефинансовой отчетности, формализованности, структурированности и ресурсной обеспеченности концепции КСО, защиты социальных прав персонала, качества услуг, взаимодействия со стейкхолдерами, защиты информации, соответствия деятельности принципам “зеленого офиса”, участия в финансировании социальных и экологических проектов, бизнес-этики в банке и т.д.

В целях повышения прозрачности банковского бизнеса следует объединить элементы финансовой и нефинансовой отчетности банков в едином интегрированном отчете о стоимости банковского бизнеса, который отражает движение финансовых потоков, сопровождающих процессы формирования и воспроизводства финансового, интеллектуального, человеческого, природного, социального капиталов банков.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, банковский бизнес, финансовая устойчивость, рентабельность, стоимость, эффективность, интегрированная отчетность, рейтингование, социальное инвестирование.

SUMMARY

Lasukova A. S. Banking business development on the principles of corporate social responsibility in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of candidate of economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2014.

This paper summarized the experience of the proceedings socially responsible banking business in Ukraine and other countries; proved channels of financial flows that mediate the impact of corporate social responsibility on the banking business cost; developed methodical approach to evaluating the impact of corporate social responsibility on profitability, efficiency and financial sustainability of banking business. Methodical basis of rating banks in Ukraine according to the level of corporate social responsibility implementation was improved. Proposals to form an bank integrated reporting were developed. Directions of activation socially responsible banking business in Ukraine were specified.

Key words: corporate social responsibility, banking, financial sustainability, profitability, value, efficiency, integrated reporting, ranking, social investment.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Васильєва Тетяна Анатоліївна

Підписано до друку 16.10.2014.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 4694 від 19.03.2014